

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Факультет туризму

Кафедра економіки та менеджменту

ЛЕКЦІЯ №9 **ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЇНИ**

з навчальної дисципліни:
«Макро- та мікроекономіка»

підготовки БАКАЛАВРІВ
галузь знань **07 «Управління та адміністрування»**
(спеціальність 073 – «Менеджмент»)

Лекція обговорена і затверджена на засіданні кафедри економіки та менеджменту
(протокол № 5 від "10" грудня 2020 року)

Укладач(і):
О. І. Завидівська, к.е.н., доцент, доцент
кафедри економіки та менеджменту

План

9.1. Зовнішньоекономічна діяльність і платіжний баланс

9.2. Валютний ринок і валютні курси. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності

9.1. Зовнішньоекономічна діяльність і платіжний баланс

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – це сукупність економічних відносин резидентів і нерезидентів країни у таких основних формах:

- торгівля кінцевими товарами, зокрема, послугами;
- рух чинників виробництва (капіталу, робочої сили, природних ресурсів, інформації, технологій);
- спільна виробнича, торговельна, науково-технічна та інша діяльність;
- валютно-фінансові й кредитні відносини;
- міжнародна економічна інтеграція;
- членство в міжнародних організаціях;
- спільні зусилля з розв'язання глобальних проблем людства.

Усі види зовнішньоекономічної діяльності можна поєднати в дві великі групи: **зовнішню торгівлю і міжнародні фінансові операції.**

Зовнішньоторговельна політика — це діяльність держави щодо визначення цілей та інструментів їх досягнення у сфері зовнішньої торгівлі.

Відомі два типи зовнішньоторговельної політики держави:

- **фритредерство** (вільна торгівля) з перевагою ринкових механізмів саморегулювання і мінімальним втручанням держави;
- **протекціонізм**, тобто захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції засобами стимулювання національного експорту і обмежень імпорту.

Інструменти державного регулювання зовнішньої торгівлі підрозділяються на **прямі (адміністративні) й непрямі, тарифні й нетарифні.**

Тарифні інструменти пов'язані з надбавками до товарів експорту, імпорту або транзиту за допомогою **мита.**

Нетарифні інструменти прямо не змінюють ціни, але впливають побічно на обсяги торговельних потоків (квоти, ліцензії, добровільні обмеження, технічні

бар'єри, пов'язані з екологічними, санітарно – гігієнічними й іншими обмеженнями і т.д.).

Механізм міжнародних фінансових операцій охоплює операції з отримання позик і надання кредитів, операцій з купівлі-продажу реальних і фінансових активів. Перелічені операції породжують відповідні витрати або надходження валюти.

Статистичним звітом зовнішньоекономічної діяльності країни виступає *платіжний баланс*. Він порівнює річні фактичні платежі, що отримує держава з-за кордону, і платежі, що сплачує дана держава своїм іноземним партнерам.

Різниця між надходженнями і переказами за кордон має назву *сальдо платіжного балансу*.

Сальдо платіжного балансу може мати три види стану:

- *нульове* (збалансоване) при збігу надходжень і переказів за кордон;
- *позитивне* при перевазі зовнішніх надходжень;
- *негативне* (від'ємне) при перевищенні зовнішніх переказів.

Стандартний платіжний баланс має два розділи:

1. Рахунки поточних операцій, зокрема:

а) торговельний баланс, тобто різниця між експортом та імпортом товарів, що дозволяє розрізняти нульове, позитивне і від'ємне сальдо балансу;

б) баланс послуг;

в) баланс доходів;

г) баланс соціальних трансфертів.

2. Рахунки операцій з капіталом і фінансові операції (баланс капітальних трансфертів, інвестиції, резервні активи).

Для подолання дефіциту платіжного балансу використовують іноземні запозичення, золотовалютні резерви, заходи валютно-фінансової політики. Але найбільш надійним кроком є збалансований розвиток національної економіки.

Крім двох розділів, платіжний баланс включає також окрему статтю під назвою «Помилки й упушення». *Рівновага платіжного балансу забезпечується тоді, коли сальдо рахунка поточних операцій дорівнює з протилежним знаком сальдо рахунка капітальних операцій з урахуванням сальдо статті «Помилки й упушення».*

Платіжний баланс підрозділяється на **автономний** і **загальний** з різницею в цифрах статті «Резервні активи», розпорядження яким є виключною прерогативою центрального банку. Тому загальний баланс завжди є рівноважним. Якщо є загроза дефіциту, то для його усунення за рахунок продажу валютних резервів центральний банк збільшує сальдо статті і загалом сальдо рахунка капітальних операцій. Якщо баланс складається з профіцитом, то за рахунок купівлі валютних резервів центральний банк зменшує сальдо статті «Резервні активи» і відповідно сальдо рахунка капітальних операцій.

9.2. Валютний ринок і валютні курси. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності

Специфікою зовнішньоекономічних зв'язків є використання механізмів валютного ринку і валютних курсів.

Валютний курс – це ціна однієї валюти, виражена в одиницях іншої.

Основними режимами валютних курсів є **фіксований, плаваючий (вільний) і змішаний (гібридний)**, наприклад, валютний коридор з фіксацією верхньої і нижньої меж коливань, а також плаванням усередині коридору.

Валютне котирування – біржове визначення валютного курсу у таких основних формах:

- **пряме** як вимірювання одиниці іноземної валюти в одиницях національної;
- **непряме (зворотне)** як вираження одиниці національної валюти в одиницях іноземної;
- **крос-котирування** як вираження одиниці однієї іноземної валюти в одиницях іншої іноземної валюти на території даної країни.

Визначають наступні етапи розвитку світової валютної системи:

- **Паризька система**, або система золотого стандарту (кінець XIX століття – початок I світової війни) з фіксованими курсами, що базувалися на певній масі золота за грошову одиницю;
- **Генуезька система**, або система золотодевізного стандарту, коли поряд із золотом базою порівняння слугували провідні валюти світу і навіть утворювали відповідні валютні зони (1922 – початок II світової війни)

- *Бреттон-Вудська система* (1944-1975) з курсами валют, фіксованими в резервних валютах (доларах США і фунтах стерлінгів Великої Британії), які у свою чергу фіксувалися до визначеної маси золота (35 доларів за тройську унцію золота);

- *Ямайська система*, або система плаваючих курсів (1976-по наш час).

Розрізняють курс валют за *паритетом купівельної спроможності (ПКС)* і *ринковий курс*. Курс за ПКС є співвідношенням вартостей стандартного кошику споживчих товарів і послуг у валютах різних країн. Даний курс використовується для порівняння рівня життя у різних країнах (наприклад, ВВП на душу населення) за певний період. Ринковий курс є поточним ціновим індикатором.

Номінальний валютний курс є поточним ринковим співвідношенням двох валют. *Реальний курс* уточнює номінальний показник, враховуючи динаміку цін у двох країнах (дефлятори).

Велика кількість форм і видів зовнішньоекономічної діяльності та наявність певних ризиків для учасників міжнародних економічних відносин зумовили необхідність розробки відповідного валютно-фінансового механізму, що забезпечує ефективність міжнародних економічних операцій для обох сторін зовнішньоекономічної угоди.

У загальному визначенні **валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності** – це комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених форм і методів створення та використання валютно-фінансових ресурсів у сфері зовнішньоекономічної діяльності для забезпечення економічного і соціального розвитку країни й потреб громадян і визначає кінцевий результат всієї світової господарської системи.

Кількісна і якісна характеристика ефективності валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності визначається обсягом валютних і фінансових ресурсів, що надійшли в країну зовні та витрачених на відповідних рівнях господарського управління, а також технологією їх зосередження в країні та витрачання.

Крім цього, валютно-фінансовий механізм стимулює приплив іноземного капіталу, забезпечує міжнародні розрахунки між учасниками зовнішньоекономічної діяльності, валютні і фінансові операції, формування та використання валютних і фінансових ресурсів, визначає світову ціну, ставку позичкового відсотку, валютний

курс, за допомогою відповідних важелів і методів сприяє інноваційно-інвестиційній діяльності, розвитку національної та світової економіки.

Слід зазначити, що валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності працює ефективно лише за умови функціонування всіх складових елементів його структури, за допомогою яких держава спрямовує економічний і соціальний розвиток. Елементи структури валютно-фінансового механізму подано в табл. 9.1.

Таблиця 9.1

Структура валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності

Структура валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності		
1. Валютно-фінансові відносини	2. Валютно-фінансові важелі	3. Валютно-фінансові методи
Формування та використання валютних ресурсів	Світова ціна	Валютна політика
Інноваційно-інвестиційна діяльність	Ставка позичкового відсотка	Валютний демпінг
Міжнародні платежі (розрахунки)	Валютний курс	Валютні стабілізаційні фонди
Валютні операції	Прибуток (доход)	Валютні фінансові резерви
Кредитування	Дивіденди	Валютний паритет
Оподаткування	Оплата праці	Валютні умови контракту
Страховання	Податки	Валютно-фінансовий облік
	Податкові пільги	Валютно-фінансовий аналіз
	Санкції	Валютно-фінансове планування
		Валютно-фінансове регулювання
		Валютно-фінансовий контроль
Нормативно-правове та інформаційно-методичне забезпечення		

Основними елементами, що складають структуру валютно-фінансового механізму виступають – валютно-фінансові відносини, валютно-фінансові важелі, валютно-фінансові методи, правове, нормативне, та інформаційно-методичне забезпечення, які в свою чергу, мають відповідні складові елементи (інструменти):

1. **Валютно-фінансові відносини** включають формування та використання валютно-фінансових ресурсів, інноваційно-інвестиційну діяльність, міжнародні платежі (розрахунки), валютні операції, кредитування, оподаткування, страхування.

2. **Валютно-фінансові важелі** включають світову ціну, ставку позичкового відсотку, валютний курс, прибуток (доход), дивіденди, оплату праці, податки, пільги та санкції.

3. **Валютно-фінансові методи** включають валютно-фінансову політику, валютний демпінг, валютні стабілізаційні фонди, валютно-фінансові резерви, валютний паритет, валютні умови контракту, валютно-фінансовий облік, аналіз, планування, регулювання та валютно-фінансовий контроль.

4. **Нормативно-правове та інформаційно-методичне забезпечення валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності** включає національні й міжнародні нормативно-правові акти, традиції, звичаї, зовнішню й внутрішню інформацію та методичне забезпечення.

Звідси удосконалення валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності займає важливе місце у макроекономічних дослідженнях.